

BESEDA

E L E K T R O N S K A K N J I G A

Anton Medved

Pesmi 1

O M N I B U S

Anton Medved

PESMI 1

Pesmi so iz zbirke Poezije, ki jo je izdala Katoliška bukvarna v Ljubljani leta 1906, tu v izboru Emila Cesarja iz knjige Anton Medved: Izbrane pesmi, Kamnik 1994.

To izdajo pripravil

Franko Luin

franko@omnibus.se

ISBN 91-7301-241-6

beseda@omnibus.se

www.omnibus.se/beseda

Vsebina

Sodba sveta	6
Pevčev poklic	7
Pomladi	8
Bratje zapojmo!	10
Večer	13
Bilo je . . .	20
Samoti	23
Še enkrat!	25
Pestunji	26
Mračni hipi	28
Vlahinji	30
Otroku	31
Svojemu ptiču	35
Vrbsko jezero	40
Ob sestanku	42
Prekasno!	45
Tovarišem	46
Obgovarjan	48
Mrtvaški zvon	50
Pod cipreso	52
Na mojem grobu	53

Srce	55
Pepel in spomin	56
V gozdu	57
Žalnice	65
Materi	66
Umrlemu očetu	77
Gazele	79
Bršljan in bodičje	87
<i>Epski spevi</i>	105
Za njim	106
Redovnikova prikazen	108
Zdaj in nekdanj	110
Spomin mrličev	112
Žal in kes	115
Ponočni gost	116
Smrti prerok	119
Trojni sen	121
Vitovčeva smrt	122
Haranova želja	126

Nje slika	129
Smrt — nevesta	132
Sveti kelih	135
Azma	138
Ob vrnitvi	143
Vzori	145

Sodba sveta

Ne upaj od sveta plačila,
njegova sodba te ne moti,
nemila bodi ali mila,
ti le srčan se dela loti. —

Uveriš se, da svet popraša
ob vsakem delu prej: čigavo?
Potem presoja dela naša,
oseba jim dajè veljavo.

Pevčev poklic

Na brzih krilih drobnih ptic,
v vonjivem jutru prerojen,
zamaknjen v raj nedolžnih lic,
strmeč v večera tihi sen,
s trpečim bratom sam trpeč,
za domovino v roki meč,
v trpljenju mož, v ljubezni zvest,
za radost rahel in bolešt:
vsekdar naj pevec duše vnete
zemljanom kaže vzare svete.

Pomladi

Vstala je pomlad v prirodi,
topel diha ji pozdrav.
Duh me po samotah vodi,
kakor nekdanj, duh sanjav.

Hrepenenje mi prebuja
vrt pomlajene zemlje!
Čustva le jeziku tuja,
čustva srcu znana le.

Ali slutnja zlate sreče,
ki odseva daljno stran,
ali drag spomin me vleče
ven iz sobe — ven na plan?

Zunaj v dihu naj pomladnjem
duša hrepenenja mre,
dokler se na grmu zadnjem
zadnja roža ne ospe!

Dokler zadnje pevke ptice
preko gor, dolin in strug
v mrzli sapi perutnice
ne ponesejo na jug!

Upaj — ali ne — doseči,
kar je daleč kot nebo:
Blagor duši hrepeneči
po nečem, kar je lepo . . .

Bratje zapojmo!

Bratje, zapojmo s krepkimi glasi
žalosten ali vesel napev!
Dviga, tolaži v vsakem nas časi
prsi čutečih krilati odmev.
Petju je dana sladka oblast.

Ko smo v mladosti plavali zlati,
v mehko smo zibel legli na noč,
pesem zapela lepo je mati,
v sèn zazibala nas tiho pojoč
Petju je dana nežna oblast.

Pesem popeva borna sirota,
da si tolaži duševno bol;
pesem življenja lajša ji pota,
tožno popeva, joka na pol.
Petju je dana mila oblast.

Hodi iz doma slepec do doma,
gosli iz javorja v roki drži,
zdušno zapoje, kamor priroma,

pesem junaška neti ljudi
Petju je dana krepka oblast.

Glasno pastir na travniku poje,
ptica ga spremlja, vonja mu cvet.
S krono ne menja radosti svoje,
pesem življenje, travnik mu svet.
Petju je dana čista oblast.

Pesem zveni na toplem zapečku,
vnuku jo poje mož sivolas.
Duša topi se nežnemu dečku,
v dedov zamaknjen bajni je glas.
Petju je dana čarna oblast.

Kadar telo se v zemljo preseli,
trudno od pota, temnih skrbi,
pesem nam bodo zadnjo zapeli,
grob zapustili solznih oči.
Petju je dana žalna oblast.

Pesem nas spremlja v zemskem življenju,
vanjo izlivamo radost, bolest,
v upanju, strahu, veselju, trpljenju
pesmi odmev ostane nam zvest.
Petju je dana stalna oblast.

Pevajmo torej v bratovskem krogu,
dvigaj nas pesem, zveni nam v slast!
Pesem je ljuba samemu Bogu,
rodu vzvišuje vsakemu čast.
Petju je dana višja oblast.

Večer

I.

Vedno tiše in tiše
zvonci s planin se glase;
somrak ovija hiše,
mesec spè nad gore.

Manj in manj se čimdalje
loči stvar od stvari,
zemlja od nočne halje
črna enako se zdi.

Kadar se bliža človeku,
srečnemu tukaj nikjer,
konec nemirnemu teku,
hladni življenja večer:

Svoje premišlja izkustvo,
truden od pota in star;
včasih obide ga čustvo,
kot bi ne živel nikdar.

Trnje minulega časa,
cvetje presnivanih sanj
zdaj brez bodic in brez krasa:
kake razlike sta zanj — ?

II.

Sprejmite zopet me, domači logi,
v prijetni senčni hram!
Visokih jel in temnih borov krogi,
kako sem hrepenel dospeti k vam!
Sprejmite me in pomirite
srca mi čute valovite!

Po starem vse, kar bilo je pred leti,
enak je cvetja duh.
Le sem in tja med veje žar posveti,
senice glas udari mi na sluh.
Nad bujnim resjem in lepenjem
bršljan prepleta gozd z zelenjem.

Počijem naj na zapuščeni klopi,
pozabim vnanji svet!
Le ti, spomin na mlada leta, stopi
pred moja dušo enkrat živo spet;
ti vzbudi v meni mlade sanje,
pričaj slike mi nekdanje!

Živeti moral leta sem težavna
med tujimi ljudmi.

Zato se zdi mi táko davna
minula kratka doba lepih dni;
zato premišljam bridko-milo,
kaj v tuji svet me je gonilo.

Dokler ni človek v črno zemljo legel,
po sreči hrepeni,
le česar duh nemirni ni dosegel,
v tem sluti srečo in za njo hiti.
Naprej, naprej kot v reki kaplja
v silnejše vale se potaplja.

Nikjer mirú, obstanka in pokoja! —
Nazaj, nazaj — zaman!
Predolga pot, stopinj preurna hoja
zanesla ga na vek je v drugo stran.
Srce hitelo koprneče
od sreče je in ne do sreče.

Zato hladite me, domači logi,
prijatelji vsekdar!
Odmevajo v somrak pastirski rogi,
izginil je za gore sončni žar.
Večer nad vami tiho vlada,
na liste hladna rosa pada.

Počije zemlja, da vzbudi se čila,
vzbudi se tičev zbor.
Komu, o logi, bodete hladila
izlivali v srce, ko sine zor?
To vem, da boste vi za mano:
a jaz, kje bodem, ni mi znano. —

III.

Nad mano se zgrinja večer,
življenja večer in narave,
nobenega žarka nikjer,
da pota obsveti goščave.

Da pač! Za gorami ob Savi
igrajo nebeške zarnice,
kot daljni, ognjeni pozdravi
jasné obledelo mi lice.

Dežele odsevi so zlati,
kjer dvigal me sladek je vzlet,
kjer moral sem v grob zakopati
življenjskega jutra lesket . . .

IV.

Življenja majnik jasni, z Bogom!
Na nebu dneva luč pojema,
strmi namé priroda nema,
le vran kriči nad temnim logom.

Zelenja, cvetja drobne kite
po tleh po stolih razmetane,
ob jutrih sončnatih nabrane
z večerom tihim usehnite!

Za mano vse! Vse proč! Vse zadaj!
V zaprte vekomaj prostore
nazaj korak mi več ne more,
zdaj žgi, spomin, zdaj solza padaj!

Zdaj črtaj, čas nemili, gube
mrakotne mi v obraz upali,
v obraz, ki nanj v mladosti zali
prižemal sladke si poljube! —

Bilo je . . .

Leta nekdanja, mlada, vesela!
Kliče nazaj vas tožni spomin.
Lepša pomlad je takrat dehtela,
lepše se petje je v logih glasilo.
Časi beže naprej in naprej . . .
Bilo je, kot bi nikdár ne bilo
in nikdár ne bode poslej.

Kadar meglene razpadejo halje,
vzplava pogled mi do rodni planin.
Cvetne pologe, tiho oskalje,
doma ugledam okolico milo,
gledam jo, gledam iz daljnih mej.
Bilo je, kot bi nikdár ne bilo,
in nikdár ne bode poslej.

Ali vonjavo in kras izpreminja
roža na vrtu, cvetica poljan?
Ali se spev več s spevom ne strinja,
ptičev ubrano nekdej znanilo?

vélika mati, priroda, povej!
Bilo je, kot bi nikdár ne bilo,
in nikdár ne bode poslej.

V prsih srce je zrcalo veliko,
mirno hitita leto in dan.
Sliko vpodabljata v srcu za sliko
in jo zatirata z jadrno silo
Človek strmi nazaj in naprej . . .
Bilo je, kot bi nikdár ne bilo,
in nikdár ne bode poslej.

Skrb prihrumi nad mirno gladino,
trpko spoznanje valove skali.
Slike se iste ozro v globočino,
toda drugačno vse njih je svetilo.
Moten odsev, kot jasen poprej.
Bilo je, kot bi nikdár ne bilo,
in nikdár ne bode poslej.

Kar je minilo tu, mine za vedno;
vrne se morda, a isto več ni.
Kadar življenje ugasne nam bedno,
tožil bo duh nad našo gomilo,
tožil bo svetu naprej in naprej . . .
Bilo je, kot bi nikdár ne bilo,
in nikdár ne bode poslej.

Samoti

Samota, ti verna družica
iz mojih nekdanjih let,
iz svetnega hrupa se vračam
pod tvoje okrilje spet.

Kako zdaj strmiš v neznanca,
ki bil ti je dogo nezvest,
in nema in nema prebiraš
na mojem obrazu bolest . . . !

In tiho in tiho očitaš:
Zakaj si se vrnil, zakaj?
od družbe, od petja, od godbe
obrnil se k meni nazaj?

In kaj li prinesel si s sabo
za pusti, za dolgi svoj čas?
Oh, kaj sem prinesel? . . . Prazneje
srce in temnejši obraz.

In eno in eno spoznanje
zdaj jasno je mojim očem:
da čutim tembolj se človeka,
čimbolj sem oddaljen ljudem.

Še enkrat!

Še enkrat mi prinesi zlate hipe
nazaj, krilati, neuzdržni čas,
ko pred očetno hišo v senci lipe
vesel in mlad mi cvetel je obraz!

Še enkrat mi pokaži mater milo,
ki davno že pod tiho zemljo spi,
ki jo je srce moje bolj ljubilo,
kot druga srca vsa in vse stvari.

Še enkrat pôkoj duše mi povrni,
ko miren vstajal sem in miren spal;
podobe jasne pred menoj odgrni
v prirodi lepi mojih rodnih tal.

Toda nikar, nikar! — Oh, ko bi gledal
samo trenutek prešle dobe raj,
potem šele bi bridko se zavedal,
kaj nisem zdaj in česa nimam zdaj.

Pestunji

Le sédi ob meni, péstunja mila!
O letih mladostnih mi ti govoriš,
in v dobo, ki zame je davno minila,
takó čarovito duha mi topiš.

Na hribu imena nezabnega: Žale,
kako je precvitala tukaj pomlad,
in hladne vodice so tu šepetale
in cvetju in travi delale hlad.

In v travi so cveli rumeni jeguljčki,
poklanjali zvončki jim drobne glave,
in v zraku so plavali pestri metuljčki,
čebele po cvetju letale brenče.

Iz trave je vsake, iz vsakega lista
dehtelo življenje v pomlajeni svet;
pozdravljala pesem je stvarstvo prečista,
ko ptičev jo zbor popeval je vnet.

Iz cvetja sem spletal kite milobne
in vezal je s slakom, rastočim iz njiv,
krasil spominke sem z njimi nagrobne
med nemimi mrtveci radosten, živ.

Minila so leta in hrib je odcvetel,
mladosti že čas zvonil je pokop
Kot resen mladenič še kito sem spletel,
položil jo materi zadnjo na grob.

In šel sem na tuje iz hiše očetne,
zapustil i tebe s solzami v očeh;
kako zdaj spominjam se dobe prijetne,
ko vidiva spet se po dolgih dneh!

Družabnica mladega meni življenja,
o pestunja, pravi o njem mi še kaj,
o pravi o dobi mi cvetja, zelenja,
nikar ne vprašuj, kako mi je zdaj!

Mračni hipi

Dušo mračno, temne čase
tudi jaz imam.
Zatopljen tedaj sem vase
in pohajam sam.

Sebe naj kako umejem?
V hipih teh ne vem,
ali naj se glasno smejem,
ali jokam nem.

Savla tožnega se spomnim:
hipe je imel,
ko pod žaljem je ogromnim
jokal in besnel.

David strune je ubiral,
mečil kralju žal,
hudega duha iztiral,
ki ga je napal.

Ptič na vejici zeleni,
bodi David moj —
kakor David Savlu, meni
milo ti zapoj!

Pesmi neče mi zapeti,
odgovarja ptič:
Savlov mnogo je na sveti,
Davidov ni nič.

Vlahinji

Vlahinja, temna reka!
Sonce in luna sijeta vate;
ali kalno je tvoje vodovje,
slike ne kaže nazaj jima zlate.

Vlahinja, tiha reka!
V strugi vale se polagoma vali,
kakor bi trudni od daljnega pota
v Kolpe naročaju radi zaspali.

Vlahinja, tožna reka!
Tvoje bregove ločje pokriva,
ločje in trstje — ni je cvetice,
da bi ti klila ob strani vonjiva.

Vlahinja, tajna reka!
Kaj li zakrivajo tvoje globine?
Váte strmim. O kako si podobna
mnogemu srcu te solzne doline!

Otroku

I.

Zakaj milobno gledaš, lepo dete,
upali, temnozrti moj obraz? —
Ti ljubiš me iz duše svoje svete,
in tvoj pogled tej duši je izraz.
Kako slutiti moreš, ôtrok zlati,
da v moji duši vlada rezen mraz,
da žejen moram vira si iskati,
ki pije se iz njega sladek mir,

mir, ki ga celi svet ne more dati,
mir, ki za celi svet je sreče vir? — —
O, v tem pogledu tvojem, lepo dete,
odseva srečnega miru ozir!
Na pot življenja Bog ti trôsi cvete,
nikdar ne skali ljúbeznih oči!
Iz duše mi najgloblje, vse zavzete,
besede vro zamolke: Srečno ti! — —

II.

Za goro rdi se siva dalja,
noči razpada temna halja,
škrjanec se popenja vzduh,
pojoč ratarju boža sluh,
a sinek plava v sanji zlati,
na posteljici pred tabo, mati,
O pusti ga, naj spi!

Naj pije spanja bežne čare,
ko nas bededeče delo tare!
Ni ptičji spev, ni sončni žar,
predrami nas skrbi vihar
in ure nam pokoja krati,
ne krati li jih, skrbna mati?
O pusti ga, naj spi!

Dokler mladost mu cvetje trosi,
prelepe sanje noč mu nosi.
Kako se blaženo smehlja,
po lokah cvetnih se igra.

Nevidno angelci krilati
obletajo mu čelo, mati.
O pusti ga, naj spi!

Prekmalu, ah, mladost mu mine,
z mladostjo sladki sen izgine.
Morda nekdej v življenju rad,
sveta, bi vsega dal zaklad,
da enkrat spet bi mogel spati,
kot danes spi pred tabo, mati.
O pusti ga, naj spi!

III.

Spominov nima, ni spoznanja,
in srečen je otròk vsekdar;
kjer ni spominov, ni kesanja,
kjer ni spoznanja, ni prevar.

Svojemu ptiču

(V Bohinju)

I.

Preljubi moj ptiček, kako se počutiš,
kako ti kaj drobence bije srce
na oknu neznane te sobe? Mar slutiš,
da zopet drugje sva, oh, daleč drugje?

V samotnem Bohinju, kjer beli snežniki
dotikajo skoro se modrih nebes,
pastirjev planinskih odmevajo kliki,
zvonovi od črede pozvanjajo vmes.

Kjer Bistrice vali se penijo čili,
kjer jezera temno počiva oko — —
A kaj bi te govori moji bodrili!
Ti poješ kot nekdanj, glasno in lepo.

Ti poješ ob meni, kot pel si pred leti,
ko zrla pred sabo sva vinske gore,
le redko zelenje na skalnatem sveti,
šumôta nobenega bistre vode.

Ti poješ ob meni, kot pel si ob časi,
ko v Vlahinjo nama pogled je strmel;
na njenem pobrežju so slavčevi glasi
zveneli, ko sončni je žarek zašel.

Ti poješ ob meni, kot pel si za dobe,
ko gledala cerkev sred belih sva hiš,
ob hramu cerkvenem ovenčane grobe,
na grobih ovenčanih kamen in križ.

Ti pel si, jaz s tabo mladosten sem peval,
kar vselej mi vêlel nemirni je duh;
in kakor jaz tvojega nisem umeval.
ni mojega petja umeval tvoj sluh.

A naj mladoletje sijalo je z neba,
naj ljuto je vršal jesenski vihar,
naj cvetje morila je strupna ozeba —
vir pesmi ni nama usahnil nikdar.

In pela še bodeva v glasu nekdanjem,
še pela, da v smrti zajameva mir,
ne v lepi prirodi, ne v svetu zunanjem,
v najnótranjih prsih kipi na ma vir.

II.

(V pozni jeseni)

Tiho še, pretrgoma, počasi,
vendar zopet poješ, ljubi ptič.
Dolgo so molčali tvoji glasi,
dolgo sta venela dol in grič.

Mrtvonem strmi otrok za ladjo,
ki podi očeta v svet neznan;
mrtvonem strmel si za pomladjo
tudi ti, ko je minil srpan.

Zdaj, ko vsa priroda je umrla,
pevski zbor odletel z mrzlih mest,
zdaj ti vrejo pesmice iz grla,
kakor da prebolel si boleost.

Kakor da bi dvignila te vera:
Zopet vzraste zemlji prejšnji kras.
Ali je na zemlji žal katera,
da nikdar je ne ozdravi čas?

Žalosten sem tudi jaz izvedel:
Iz življenja mojega dejanj
zlobni svet je sto krivic napredel,
strastno klical: »Kamenja zdaj nanj!«

Dolgo v sobi svoji, v mirnem koti
tešil sem srce, hladil obraz;
sam sodnik pravičen svoji zmoti
kaj trpel sem — vedi Bog in jaz!

Tiho — ! Dokler ti mi bodeš žgôlel,
jaz naj tožim? Ne, nikomur nič!
Kakor ti, sem jaz boleost prebolel —
le veselo zopet pojva, ptič!

Vrbsko jezero

Jezero Vrbsko, ali resnično
v zemlji domači dno ti leži?
V tvoje oko, nebesom je slično,
večno bi moje strmele oči.

Sinji valovi, daljni, globoki,
bujno obrasli, odičeni breg,
danes še čutim z vesloma v roki
rahlo zibljoči se ladije beg.

Gledam nebo, ki v dnu se ti smeje
kakor iz čistih, stoterih zrcal.
Vedno krasneje, vedno mileje
v vodi se zrcajo dvorci z obal.

Gledam bogato opremljene čolne,
praporce stkane iz živih boj,
pesmi poslušam navdušenja polne,
družeb veselih srečava me roj.

Vendar, o jezero, kras Korotana,
biser prirodne lepote — — znaj,
da krvavi mi, da peče me rana,
kadar se nate spominjam sedaj.

V duhu gledam minule čase,
bojnoslavne za dedov nam rod,
v duhu poslušam slovenske glase,
ki zatrti molče ti ondod.

Tožna pozdravlja te pesem moja
iz slovenskih pokrajin srca,
jezero našega vročega znoja,
jezero naših prelitih solza!

Ob sestanku

(A. U.)

O, da si zopet tukaj, draga duša,
po dolgih letih trudov in skrbi!
O, da te zopet gleda in posluša
prijatelj tvoj iz lepih, mladih dni!

Kako izrazil čustvo bi globoko,
ki v srcu mojem razigrava zdaj,
odkar je roko mojo s tvoja roko
spojil čez dolgo najin rodni kraj!

Minulo sedem let je težkih, trdih
od tožnega slovesa, mili drug.
Umiral cvet je po doleh in brdih
in ptice plule so tedaj na jug.

Na jug si z njimi tudi ti odhajal
zajemat višje vede v večni Rim,
in ko si zadnjič roko mi podajal,
kaj takrat jaz sem čutil, naj molčim.

In naj molčim, da s taboj so odnesli
valovi morski meni mnogi up;
zagrabil sam obe sem težki vesli,
v življenja vrgel se metèž in hrup.

In gledal sem, kako pred mana gine
za zvezdo zvezda brez utrinka v noč,
kako temné se jasne visočine,
čim bolj divja valov srditih moč.

Mrtvâ sem našel srca v prsih živih,
mrtvâ za vse, za kar sem gôrel jaz.
Na pokopanih upih ukanljivih
prevaran zdaj povešam svoj obraz.

A naj molčim! Ti zopet si ob meni,
ti lepe mi budiš spomine vsaj
na čase, ko v pomladi sva zeleni
naprej strmela srečna in nazaj.

Mladostnih lic sva pela, src še mlajih.
Zdaj vrnil si se k meni — k možu mož.
Jaz slutim: ali nisi v tujih krajih
okusil tudi trnja več kot rož?

In ali nisi to dobil spoznanje,
da slehern sen le kratko mami nas?
Da kliče nas življenje na dejanje,
dejanje resno, kot je resen čas?

Ljubezni vnovič ti ne bom prisezal;
rodil je naju eden rod in kraj.
Mladostni sen je nekdam naju vezal,
dejanje moško naju veže zdaj!

Da le si zopet tukaj, draga duša,
po kateri hrepenel sem tolikrat!
Da le te zopet gleda in posluša
prijatelja prijatelj, brata brat!

Prekasno!

Iz mesta sem bežal v samotni log
srdit se na svojo usodo.
Molčala so debela siva okrog,
ko nem sem razmišljal nezgodo.
Tolažbe nikjer za dušo trpečo,
nikjer ni nádej na boljo srečo! . . .
Brezup mi je v duhu vprašanje oživil:
Kaj li sem zakrivil?

In slišal sem glas skrivnostno-globok:
Ne toži ljudi, ni usode!
Ti svojih si del edino otrok,
ti sam si kriv vse nezgode.
Zatôpi se v svoja minula dejanja,
ne brani se trpkega piti spoznanja! . . .
Pokril sem si lice in vzdihnil sem glasno:
»Prekasno, prekasno!« . . .

Tovarišem

Ne hodi po skritih stezah osamel.
Iz tožnosti svoje se vzdrami!
Tovarišev tvojih se zbor je sešel.
edinega tebe ni z nami.

Zahvala na ljubem vabilu, ker vem,
srce plemenito imate,
a iti ne morem in iti ne smem,
med svoje predrage mi brate.

Različne duhove nam Stvarnik v telo
in srca različna je vsadil,
različne spomine in upe vsakdo
med nami si v prsih je zgradil.

Kaj morem, da žalost in radost sveta
globočje se v meni zrcali,
da upanje ali spomin mi duha
hitreje razjasni in žali!

Kaj morem, da v duši ustvaril nekdam
sijajnih sem vzorov stotero,
da rana ugasnil je vzorov sijaj,
da vanje izgubil sem vero!

Kaj morem, da svet se drugačen mi zdi,
kot sanjal sem nekdam v slepoti,
le prosto radujte življenja se vi,
a mene pustite v samoti.

Nihče bi mi v družbi veselja ne vžgal.
veselja budil bi jaz malo,
in ko bi se tudi vam glasni smejal.
srce bi mi tožno ostalo . . .

Obgovarjan

Na miren kraj, kjer vse molči,
kjer tožna vrba zeleni,
povedi me, stopinja!
Solza pred svetom me je sram,
izjokam naj si torej sam
bolest, ki dušo mi prešinja.

Priljubljen nekdam, spoštovan,
iz src ljubečih zdaj pregnan,
nikdar, nikjer več blažen.
Ponos, ki v vsakih prsah tli,
izgublja v mojih vse moči,
sam sebi sem postal sovražen.

Zaman vprašujem se pobit,
kdo trosil je, name srdit,
obgovore in liste,
imen, sovražniki, ne vem,
zato soditi vas ne smem,
kdo ste, ne vem, a vem, kaj niste.

Ni tega nečem, da bi čas
ovadil koga izmed vas,
imen poštenih tate.
Zažgal bi morda v meni črt
in črt je duši moji smrt,
ki ljubi vse ljudi, ko brate.

Na miren kraj, kjer vse molči,
kjer tožna vrba zeleni,
stopinja moja hiti!
Izjokam naj se gorko tam!
Solza pred svetom me je sram,
pred Bogom ni mi treba biti . . .

Mrtvaški zvon

Mrtvaški zvon, kako tesno
srce ob glasih bije tvojih!
Nekdo je zopet mir dobil
po hudega življenja bojih.

A jaz, Adamov bedni sin,
po grudi zemeljski še hodim,
od hrepenenja silno gnan
za svetlo veščo sreče blodim.

In kadar menim, da pred njo
stojim, držim jo že očaran:
odmaknem hipno se očem,
in spet stojim za njo prevaran.

Mrtvaški zvon, kako tesno
srce ob glasih bije tvojih!
Nekdo je zopet mir dobil,
a v prsih ni pokoja mojih.

Vendar le poj, oznanjaj smrt
in pokoj mi iz srca jemlji!
Saj bodeš tudi pel nekoč,
ko pokoj najdem v črni zemlji.

Pod cipreso

Pod cipreso, pod cipreso
rad bi v grobu spaval jaz,
kadar črno mi zaveso
smrt potegni pred obraz.

Listi padejo z drevesa,
vrt zagrne beli snež,
a cipresa, a cipresa
spomenik ostane svež.

Svet naj gleda nje zelenje
bere i pomen njegov!
Kaj mi bilo je življenje?
Zelen up, a — brez sadov.

Na mojem grobu

Prijatelj ali znanec moj,
ali kdorkoli med rojaki
napev naj tožen mi zloži,
ko smrt zatisne mi oči,
ko ležal bodem v tesni raki:

— Dobil je mir, dobil je mir,
zvenijo naj glasovi
na dan pokopa po grobeh
na onih svetomirnih tleh,
kjer snidemo se vsi rodovi.

— Srce mu ne utriplje več
v nestalnem hrepenenju:
Neskončni Bog, ozri se vanj,
ne spomni hudih se dejanj,
ki jih je storil kdaj v življenju!

Nikar ga iz teme v temo
na veke ne zagrebi,
saj je po sreči hrepeneč,
ki videlo ga ni oko,
ki ni ga slišalo uho,
ki v srcu klilo ni človeškem.

O blaženstvu, ki vsem željam
na veke bode streglo,
strme naj bi oznanoval,
da v Tebi duh je vse spoznal,
s Teboj srce je vse doseglo!

Srce

Oh, kaj misliti, čutiti
mora sleherno srce!
Oh, kaj mora vse prebiti,
predno v črno zemljo gre?

In ko leže pod gomilo,
ali misli, čuti kdo,
kaj je mislilo, čutilo
v jami zdaj srce hladno?

Smrtni dan — brezupno vpitje,
dan pogrebni — jok v očeh,
žal spomin, ko grob zakrit je,
dolgčas, hladnost, zopet smeh.

Ta in oni čez gomilo
stopi — kdo se meni kaj,
kaj; je mislilo, čutilo
to srce, trohneče zdaj!

Pepel in spomin

Na polju ogenj se blesti,
trepeče kvišku živ, vesel . . .
A veter dahne — žar ugasne,
okrog se razprši pepel.

Ugasnil bodem tudi jaz,
ko bode smrtni dih zavel:
Od roda, od sveta pozabljen,
jaz ogenj — moj spomin pepel.

V gozdu

I.

Široko se razpletajo korenin
po črni zemlji, sok iz nje pijoč.
Drvar s sekiro bridno — kaj se meni,
da v korenini deblu žije moč —
drevo poseka s krepkima rokama,
premeri debelino in dolžino
vesel in zadovoljen. Korenino
ostavi tam, da izsolzi se sama.

Dejanja vi očetje, skrivni vzroki,
počivate zaprti v dnu srca.
Kaj vam pomagajo vsi vaši joki?
Dejanja sodba trda le velja.
Današnji svet, razmišljanju sovraž,
naziva, česar sam ne vidi, laž.
Ti zvijaj se, ti kliči mu »oprosti!«
Dejanje tvoje videl je. — Zadosti.

II.

Katero je drevo lepote vzor?
Smereka vitka ali ravni bor,
košati kostanj ali stari hrast,
ki dviga kot junak se čvrst in hraber,
mecesen svetli ali temni gaber?
Drevesu vsakemu posebej čast!
Bog seme v zemljo je položil vsem,
iz tal prinikli, vzrasli so potem.
Različne barve, rasti in peres
združujejo se v gozd — ta dar nebes.

Ima še drugi gozd moj mili rod,
gozd pesnikov pritličnih in velikih.
Na dan priniknejo v boječih stikih,
edinijo se v knjigo — dušni plod.
O, naj žive in životarijo,
drže se stare ali nove struje!
Dade nam nekaj, kar ustvarijo,
dokler srce jim pesem narekuje.

Sodnikom suhim zdi se vse mogoče,
iz hrastovih semen hote kostanje.
Ni Bog ustvaril vseh dreves le zanje;
vsak poje to, kar mora, ne kar hoče,
katera pesem je lepote vzor?
Nasladna mar, ljubezenska, pobožna?
Poskočna mar, zbadljiva ali tožna?
Kdo naj razsodi? — Tistih bralcev zbor,
ki nosijo srce na pravi strani,
ki vina jih že kaplja ne vpijani;
le njim iz srca vzraste krepka sodba.
Ni malo, oh, ljudi, podobnih psom,
ki lajajo, kadar vali se grom,
ki cvilijo, kadar glasi se godba.

III.

Spotakne se ob štor in pade čezenj;
pobere se, drvar zakolne jezen:
»Da vrag te je postavil sem . . . preteto!«
A štor molči, molče mu govori:
Oh komaj je minilo eno leto,
odkar si deblo mi posekal ti.
Kako je raslo v sinji zrak veselo,
kako je zelenelo in dehtelo,
užilo vesen toliko in zim.
Zdaj tu čepim brez krasa, vsem napotje
ne ti, ne ti, le jaz naj se rotim
in kolnem rojstva svojega trenutje.

Ljud raja, poje sluša pevski zbor,
jaz sam presedam v gozdu, drugi štor,
pogazili so mojo srečo vso
sodniki črnogledi s srcem krutim.
In zdaj — nad mano se jeze celo;
zakaj —? Da se nesrečnega počutim.

IV.

Iz zemlje vzklije, plazi se po tleh
bršljan zeleni z gladkimi peresi.
Približa deblu se po mučnih dneh,
oklene se ga, vstane ob drevesi.
Zadružno raste z njim, noben vihar
ne vrže ga nazaj na mokra tla
s tovarišem prijaznim mlad in star
usahne on, ko pasti mora ta.

A koliko ljudi trpi na sveti,
ki svoj živ dan ne najdejo srca,
da mogli bi zaupno je objeti
in reči mu: Pri tebi sem doma!

V.

Hvaležen je rdeči kokorik,
da palne žarke skriva mu lepenje,
hvaležno je lepenje, da navpik
nad njim prostira leskov grm zelenje.
In grm zahvalja bukev mnogolistno,
da nebesno vročino mu prestreza,
in bukev hvali streho si koristno,
ki nadnjo hrast jo vejnati razteza.

Različna dana je ljudem oblast,
rojena v dušni in telesni sili.
Vse prednosti izvirajo razliki.
Da smo enako močni in veliki,
enako slabi, majhni vsi bi bili.
Mirza Schaffy je molil, zviti ptič:
»Zahvaljen Bog, da tepce si ustvaril!
Ko tudi nje z modrostjo bi obdaril,
vsa moja bi modrost spuhtela v nič.«

VI.

Srce priznava rado in veselo:
Tvoj velik sem dolžnik, bogati les;
ko sem zagledal žarko luč nebes,
ti dal si prvo postelj mi — zibelo.
Sam angel plaval je nad njo krilat,
v nebeški sen zatiskal mi poglede,
v njej majkin glas sem slišal prvokrat
in prve lepetal za njo besede.
Minil je kmalu let detinjih raj,
odslovil doba sem vseh dob najzaljšo.
Ti dal si postelj mi drugačno, daljšo;
odrasel mož na njej počivam zdaj.
In kaj o postelji naj tej velim?
Hvaležen tudi zanjo biti moram.
Utrujen čestokrat na njej zaspim,
utečem vsem težavam in pokoram.
Kako bi pač uslugo ti povračal?
Moj gozd, počakaj! Pridem že na vrsto.
Življenje lastno svoje bom ti plačal
za tretjo in poslednjo postelj — krsto.

VII.

Vihar jesenski skoro pribesni,
in sonce pobledi s sijajnim zlatom,
drhteči listi z golih vej suhé
na zemljo padejo k umrlim bratom.
Obenem v jasno pomlad so pognali,
obenem bodo na jesen odpali.

Kaj mari mi ljudje, ki spe v gomili!
Za mene — kot da ne bi nikdar bili.
Kaj briga svet me, ki se bo rodil!
Zanj bodem jaz, kot ne bi nikdar bil.
Ta rod, ki v svoji dobi ga poznam,
ki zanj delujem z roko in besedo,
ki z njim trpim in se radujem sam —
ta rod bo z mano vred nekoč zatrt.
O kje je tvoje želo, grenka smrt? —

Žalnice

Materi

I.

Na steni slika tvoja — to je vse,
kar še imam od tebe — to je vse,
in šopek črnih las in — grob.
Oh to je vse in drugega nič ne,
očem vse drugo vzel je tvoj pokop.

Nocoj doni, o mati, žalен zvon
za mene živ, za tebe mrtev zvon.
Vseh vernih duš ljudem oznanja dan.
Nikomur ne oznanja ga zastonj —
Kaj meni li, ki slušam ga solzan!

In jaz še trosim v ta brezčutni svet,
prav kot bi mislil, da me ume svet,
v ubranih, milih vrstah tvoj spomin!
Kaj morem sam zato, ljubezni vnet!
O Bog, le eno mater ima sin.

In ene matere spomin, kako
zatare naj življenja boj — kako?
Pa bodi silen kot valov vihar.

Peklo spominov svetlih in nebo
preseva njenega spomina žar.

Najmanj pozabiti te morem jaz,
ki sem te v zgodnji grob položil jaz.
Ti nisi mi telesa mati le.
Prejasen srca svojega izraz
pustila svetu si — moje srce.

In tega srca ni bilo me sram
in tega srca me ne bode sram,
dokler bom gledal grešni solzni dol.
Ni le strasti — čutil je tudi hram,
ki jih blaži življenja bridka bol.

Telo ti zdaj trohni, telo je prah.
Iz zemlje v zemljo se povrne prah.
Iz praha klije pa najlepši cvet.
In živi ta simbol mi jemlje strah,
da se ne vidiva nikoli spet.

Da, vidiva se, zvon mi govori,
da vidiva se, luč mi govori,
na grobu kvišku plameneča luč.
Da, vidiva se tiste strašne dni,
ko vsem odpre grobove božji ključ.

Naproti hitel bom ti jaz tedaj,
objel te, mati ljubljena, tedaj,
in kaj ti vse povedal — vedi Bog!
Spomin mi vzel bo tistih hipov raj,
in moj izraz bo morda blažen jok.

Doni nocoj na stolpu žalen zvon
za mene živ, za tebe mrtev zvon.
Vseh vernih duš ljudem oznanja dan.
Oh, meni ne naznanja ga zastonj;
jaz v duhu te objemam že solzan.

II.

Le mirno spi vseh mrtvih dan,
ljubeče matersko srce!
Naj te ne motijo zvonovi
brneči danes nad grobovi,
saj tebi ne, saj nam zvoné!

Saj tebi ne, saj nam zvoné,
ki mrzli dihamo še zrak
ter nas bude tako resnobni
k molitvi žalostni nagrobni,
da se zamišlja duh težak.

Le mirno spi vseh mrtvih dan!
Kako šume ljudje nocoj!
od groba hodijo do groba,
ljubezni vodi jih zvestoba,
čisteja kakor luči soj.

Čisteja kakor luči soj
ljubezen tudi v meni tli
do tebe, draga porodnica,

življenja mladega vodnica,
podoba sladka prešlih dni.

O da rodila bi jesen
cvetic, kar jih rodi pomlad,
na tvojo ljubljeno gomilo
položil vencev bi obilo,
razsvetlil jo kot bajen grad.

In ko bi nežen deček bil
in ne bridko izkušen mož,
solzan bi sklonil se nad venci,
da v solzah luči bi plamenci
odsevali s stoterih rož.

Le sladko spi vseh mrtvih dan!
Čemu bi dramil te moj jok?
V ljubezni svoji bi plakála
celo v nebesih, ko bi znala,
da solze toči tvoj otrok.

Saj kdo bi pač na svetu vsem
in kje in kdaj poznal tako,
kaj se godi otroku v duši
klečečemu na črni ruši
kot speča mati le pod njo.

Vsa čustva mi nocoj drhte,
ko pojejo zvonovi vsi.
»Nebeški mir Gospod naj da ti,«
jaz molim naj — ti pa, o mati,
le mirno spi, le sladko spi!

III.

Od tukaj daleč za gorami
nocoj po venčanih grobeh
večerni mir jokanje drami
in luči sto gori po tleh.

Da so mi dana brza krila
ob glasu žalostnem zvonov,
na daljnjo pot bi se razvila,
hitela tja bi — tja — domov.

Oh tja, kjer davno so zaprle
lopate dragi moj zaklad —
Pred grobom matere umrle
nocoj bi jaz pokleknil rad.

Zaman vse gorko hrepenenje!
Med tujimi grobovi spem.
Jesensko cvetje in zelenje
od tujih rok vsajeno zrem.

A bodi! — Saj ob smrti njeni
pretrpel dvojen sem pokop,
saj nimam v zemlji le prsteni,
saj imam tudi v srcu grob.

In v grobu tem srce ljubeče,
njen ljubi smeh, njen ves obraz
vse dneve davno prêšle sreče,
ki poleg nje sem pil jo jaz.

Morda je zemlje grob, o mati,
teman nocoj in zapuščen,
na njem ne morem luči žgati,
a grob srca je razsvetljen.

Spomine svetle mu prižigam,
in solze svetle točim nanj;
k nebesom svetlim roki dvigam
in molim zate tolikanj . . .

Da Bog naj milostni pozabi,
kar je tvoj duh zagrešil kdaj,
da naj te nékoč vsaj povabi
v kraljestvo mirno — večni raj.

IV.

Naj tudi jaz ti spletem kito
ki venča toliko gomil,
ne iz jesenskih rož povito,
iz gorkih, mati, le čutil.

Čeprav je tebi posvečena
na dan vseh mrtvih pesem ta
v imenu vendar je zložena
sirotnih vseh otrok sveta.

Spomin na mater pokopano,
komu ni drag, komu ni svet?
Umrje mati vsem prerano,
naj tudi sto dožije let.

Preromaj svet, spoznavaj srca,
v nikomer in nikjer, nikdar
ljubezen taka se ne zrca,
kot sije v njej ta čisti žar.

Zato srce je plemenito
nikdar ne zabi in nikjer.
Zato i jaz ti spletam kito,
umrla mati, ta večer.

Iz čustev kito? Kaj naj pojem?
Naj mislim li naprej, nazaj?
O srcu tvojem ali svojem,
o mirnem ali tožnem — kaj?

Očesa mokre bi utrinke
zaman na grob usipal jaz,
in glas ubrane žalostinke
raztožil bi še bolj obraz.

Ljubezen ti zatrjam nežno,
ki zate jo še zdaj gojim,
srce posvečam ti hvaležno
in čustva vsa in misli — z njim.

Umrlemu očetu

(24. prosinca 1899)

Moj oče, tam gori na žalnem hribu
utrujen končal si svoj zadnji pot.
Po kratkem, a burnem bolestnem življenju
naposled le našel varen si kot.

Na smrtni postelji dal si mi roko
in dolgo mi v lice gledal zavzet;
potem pa si vzdihnil tiho, globoko:
Moj sin, moj sin, oh kaj je ta svet!

In jaz sem imel besede na ustih:
»Kaj svet je? Bojišče — in ranjenci mi.«
A jaz sem molčal v neznani goresti,
v solzah so stopile besede v oči.

No, zdaj ti ta svet ni več na mari,
v katerem živeti še moram jaz;
odgrnil ti Bog je, božji stvari,
ljubezni, resnice svoj večni obraz.

Zdaj tam si se lahko sam prepričal,
da sodi svet drugače kot Bog,
da človek, ki hoče pošteno živeti,
največkrat umrje sredi nadlog.

Vem tudi: premnogo moje dejanje,
katero si strogo sodil nekdam,
a vselej odpustil očetovsko milo,
še vse mileje odpustil bi zdaj.

Saj piješ iz vira tiste ljubezni,
ki svet jo samó po imenu pozna.
Usahni solza! — Blagor ti, oče!
Jaz potnik sem še, a ti si doma.

Usahni solza! Ali pa teci!
Oh, oče, v grobu se sladko spi.
Ne plakam za tabo, le plakam nad sabo:
kedo je srečnejši, jaz ali ti?

Gazele

Ko pade mrak po zemlji, nesoč
počitka, mirú blagodejno moč,
molče se naslonim na svoje okno,
oziram po krovih se bornih koč.
Sto misli mi burnih hruje po glavi.
Pokrivam si čelo, le to vzdihujoč:
Oh, ko bi jaz tudi mirne duše
zamogel strmeli v to mirno noč! —

*

V logu so odpeli ptičev roji — vse prazno!
Na smereki, hrastu, boru, hoji — vse prazno!
Širno polje, nekdam zlatoklasno,
kjer ratar je črtal brazde v znoji — vse prazno!
Na širokom nebu se valijo
sive megle v vednem nepokoju. — Vse prazno!
Kjer je divja roža cvela
na pologu bujnem, na prisoji — vse prazno!
Oh, a tudi notri, tukaj notri
čutim, da je v temni duši moji vse — prazno.

*

Vesilil se bodeš v presladki veri,
da vsako srce se lahko premeri,
če hočeš je zase izbrati.
Toda v življenju hladnem večeri
uvidiš razžaljene duše,
da trpko se zoper tebe naperi,
ko smatraš je najbolj za svoje.
Kako se motimo hitro v izberi!
Ljudi je veliko na sveti.
a pravi človek je malokateri.

*

Nekdanjih lepih dni pozabiti ne morem
spominove moči oslabiti ne morem . . .
V samotni, temni svoji sobi
veselih knjig v tolažbo rabiti ne morem.
Zakopan v morje silne toge
nikjer čeri rešilne zgrabiti ne morem.
V brezupnem svojem hrepenenju
iz srca niti solz izvabiti ne morem.

*

Ko prvokrat vidiš človeka, ne sodi!
kaj lice njegovo izreka, ne sodi!
Srce je globoko zakrito;
ne čuješ njegovega jeka, ne sodi!
Prenagljena glasna beseda
globoko mu rano zaseka, ne sodi!
In ko izrečena je sodba,
za rano ne najdeš več leka, ne sodi!
Poznaš li ti samega sebe?
Čas hitro na zemlji poteka. Ne sodi,
da onikraj groba preostro
vladar te človeškega veka ne sodi!

*

Sprelepi Bog, dobrotni Bog, odkleni
nebeška vrata vigredi zeleni!
Razdmi z oboka žalostne oblake,
iz duše, s čela megle mi preženi!
Naj gledam zemljo, delo Tvoje roke
v obleki, z divnim cvetjem okrašeni!
Iz belocvetnih grmov, z vej brstitih,
iz viška milo drobni spev mi zvêni!
Za nekaj ur se zopet mi umiri
grizoči črv, ki leta krajša meni . . .
Temo, ki me obdaja v toplem ždenji,
ki poti več ne vem iz nje — razdeni!
Sladak spomin naj se objame z upom,
da vendarle za srečo smo rojeni!

*

Predno na žalostni zemlji odslovem — še eno pesem!
Iz globočine srca naj prizovem še eno pesem!
Duh mi ne da miru, ni obstanka —
V skrajnem jaz čujem hramu njegovem še eno pesem.
Svetu izlil o ganotjih notranjih
v glasu bi pravem, vsem drugem, vsem novem še eno
pesem.

Jezik molči in v sponah mi jeca.
Kdaj mu nemile spone odkovem? Še eno pesem!
Kdaj iz srca globočine prizovem še eno pesem?

*

Jaz delam ode, vi delate sode, moj oče.
Nikomur menda ne delava škode, moj oče.
Za sode je treba dokaj vina,
nekoliko vina tudi za ode, moj oče.
A svet vzdihuje, da nima denarjev,
da vinske gorice več mu ne rode, moj oče.
Zato iz posode mojega srca
prav dolgo pesem kipela ne bode, moj oče.
Vi slutite prav. V poznejših letih
jaz tudi bojim se bridke nezgode, moj oče,
da ne bi ostala po težkem delu
nazadnje sama in — prazne posode, moj oče.

Bršljan in bodičje

Ti sam si moj tovariš, duh misleči,
in jaz sem stokrat srečnejši s teboj,
kot bil sem nekoč v družini hrumeči.
Nad manoj se prostira senca hoj,
vsa prepojena čvrstega ozona,
z nevidno roko boža óbraz moj.
O kaj je meni tukaj carska krona,
in kaj posvetna slava? — Dim lehak,
ki v nič se razgubi iznad poklona!

Pa ni le vonja to, ne rezni zrak,
ni hlad le, ni tema in ne tišina,
kar vliva v moje prsi čut sladak;
to moč je govorečega spomina:
kaj duša strastna vse trpela je,
na svetu zroč tirana in trpina,
kako po zdravju hrepenela je,
zaprta sama s saboj, brez zdravila
čakala smrti grenke vsa vesela je . . .

A črna mi zazevala gomila
ko je obup do vrha prekipel,
meglà ji svetlo zoro je odkrila.
Misleči duh, glej, tebe sem imel,
ko bil sem svetu celemu sirota,
ko v družbah sem vzdihával osamel,
ko vsakdo hujše je obsojal pota
mladosti moje, nego Bog in jaz,
utrujen potnik — jaz in Bog — dobrota . . .
Trpljenje, kje je verni tvoj obraz,
v katerem pristnem govoriš narečji?
Ti govoriš samo: Minil je čas . . .
Če bolečini nas preda največji
ob dneh nesrečnih srečnih dni spomin,
v samoti mirni balzam je najmečji
spomin težko prestanih bolečin.

*

Pomlad, pomlad, ti jarobujna doba,
moj duh pozdravlja srčno tvoj prihod.
Cvetice nežne vstajajo iz groba,
sluteč otavne zemlje preporod.
Visoko v vejah ščinkovec popeva,
škrjanec dviga se pod sinji svod . . .
Ob zori pomladanskega zdaj dneva
naj v prsih mi zatone tiha žal,
naj zopet bolna duša mi okreva!
O zemlja lepa! Nekoč bodem pal
brezčuten, mrtev v mehko tvoje krilo —
pa zdaj bi živ na tebi žaloval?
Pa zdaj dušil bi hrepenenja silo,
če k veselicam opominja me
nad ostre zime cvetnato gomilo? — —
Ponesi jadrna stopinja me
iz mest zaduhlih ven, na plan, na trate!
Presladek čut vsega prešinja me . . .

O, ve pomladi ure večnozlate,
sijajte mi, sijajte v srčni hram,
da lahek dušek pesmice krilate
dade spominom mojim in željam!

*

Nekterim le Fortuna je prijazna,
da vse pri nas imajo in vedo,
no, drugim pa sta žep in glava prazna.
In tem gorje, če včasih kaj vzrastó!
Pa bodi kdo še kake pesmi otec,
on pač ne bo izvedel prekesno,
da jajca ni rodil, temveč klopotec —
in Fortunatje poženo ga brž
iz tempeljna modric v kurji kotec . . .
Na deblu leposlovja trhla svrž
molčimo mi ponižno, kakor mora
med oleandri rasti brinjev trš.
Zdaj v knjigah misli nimajo prostora,
osladna čustva hoče piti svet,
a misliti ob pesmih — o pokora!
Točimo torej solze spet in spet!
Ne solz — točimo rajši le ‚solzice‘,
da žalost ne obide nas prevred — —

Sicer ne delajmo nikomur nič krivice,
mi, kar nas je ,minorum gentium'
molčimo, kakor tiste reve ptice,
ki strel jim zapove: ,silentium'!

*

Vi gnocala, vi glupci, starci vi,
kdaj rešite vprašanje: kaj je lepo?
Mi čakamo nešteto vrsto dni,
da mreno strgate z oči nam slepo.
Zaman! — A v tem lepota gre nam v slast,
ko vi znad bukev gledate nas srepo.
Ne bojte se, ne gremo precej v past,
ki skrbno jo z naočniki ravnate —
prežarko vi nastavljate nam mast!
Od zemlje lepe, vseh divot bogate
skočili naj bi v jarem mrtvih črk?
Od sonca milega, od zarje zlate
zapremo naj se vam v problemov mrk?
O, to bi bilo suženjstvo pretrdo,
priznal bi to nam sam Stagirčan Grk!
Gnojišče kmetu, deci cvetno brdo,
mladeniču dekle, a starcu peč
po svoje vse je lepo, nič ni grdo . . .
Ko junija procvita gosta seč,
popevajo večerne pesmi ptice,
nasloni se mladenič krepkih pleč

na koso, tiho vpraša nežno lice:
— ,O, Manica, kdaj bodeš moja, kdaj?’
in vroč pogled odgovor je ženjice —.

Ko lije čaroviti svoj sijaj
nad temnim logom plavajoča luna,
mlad vitez gleda bajni nočni raj
v blestečih valih grajskega tolmunca,
srce mu v čudnem hrepenenju mre,
v desnici tepeta mu zvonka struna — —
vi gnocala, vi glupci, starci, he
to lepo je, ni lepo li — recite?!
Če ni — pa kaj govoril bi še dlje:
mi lepo uživajmo — vi učite!

*

Vesoljni narod naš je sam — poet.
Leži pred nami zopet nova drama,
življenja polna, ne samo skelet.
Bereta strastno jo gospod in dama,
v nebo jo povzdiguje vsak feljton.
In to ni morda zvita le reklama,
ocena je brez hlimbe ,tout de bon’.

Dejanja povedo se in akterji,
omeni prejšnja revščina sezon,
kako so vzdihovali vsi frizerji,
da ni jim treba delati perik,
pohajkovali so repetiterji . . .

A nova drama, vredna sto replik,
če dobro se izvede, o, nedvomno
povzroči v ,Domu Narodnem’ piknik.
Gradivo se nam vidi preogromno,
nejasen mnogih je oseb značaj.
Junak nastopa včasih le preskromno,
in vprašati se moramo: zakaj?
čemu? kako? na mnogih krajih.

Okorna tehnika! Da ne bi vsaj
bila zgrajena igra na slučajih!
Toda nazadnje — saj slučaj je vse . . .
Prelep je jezik, kakor da bi v gajih
vsi slavci peli sladke pesmice — —
Da! . . . To je drama, kakršnih je malo!
Hvaležno lahko klanjamo glave,
da tako delo bode se igralo!

*

Povêdi me, odkoder ni vrnitve,
s koščeno roko, dobra žena, smrt!
Mar meniš, da se jaz bojim ločitve
od vseh ljudi na tvoj pokojni vrt?

O ne! V življenja mojega temoti
do tebe ves je preminil me črt,
četudi kazen naši si grehoti.
Popil bom pelin zadnjega kesa
in zadnjo solzo bom na zadnji poti
potočil iz očesa trudnega — —

Leseno sidro, v kórenu trhleno
krasijo naj gomile moje tla,
železen križ in — srce prebodeno!

*

Poznamo se. — Vi vprašate: Po čem?
Ej, človek ni tako velika tajna!
Po licu, po razgovoru, po vsem . . .
Na prsih sveti temu se kolajna,
a drugi brez desnice suh in bled
pred hiše hodi in otožno lajna.
Poznamo se! Ne z lic in iz besed
samó — no, bitja celega pretvara
razkriva, ki ga hoče skriti, sled.
Ko tvoj prijatelj te s posmehi vara,
v iskrenosti si svoji slep in gluha,
dokler te bridko čas ne razočara.

O, kolikrat pa vidi bistri duha,
v sosednem srcu sleherno genotje
vzrojenih in drugod ujetih muh
in vidi čustev in besed nasprotje . . .
Kje sluje govor še prozoren, čist?
Kje, kje? Povejte dobri mi celotje!
A vem — vi šepetate: P e s i m i s t !

*

Ko sem se jaz na solzni svet rodil,
ministrski predsednik bil je Giskra.
Dobrot sem malo ali nič užil,
sok mlatil sem iz ilnatega piskra,
dokler ni materi — zdaj mrtva spi —
duha razžarila nenadna iskra.
Velela je: Študiral bodeš ti!
In šel sem z njo in nekaj znal sem kmalu
in vedno več . . . Čez leta trikrat tri
že vedel sem o vsakem nemškem kralju,
o hribih in dolinah, zraku in vodah,
o tem in drugem modroslovskem stalu . . .

Zdaj podučujem druge po gorah,
pesmarim zdaj, odmakniti izkušam
do tajnosti stoterih trd zapah.
Vse nič! Zaman si uma meč nabrušam.
Kaj videl bi, da se zapah odpre?
To spet, kar skrito je človeškim dušam.
Nič več? Nič več. To vse bi bilo? Vse! —

Potem gorim od želje ene same:
Čas, vrni ure davno mi prešle,
ko sok sem mlatil, ne pa prazne slame . . .

*

Govôri jasno mi srce, zakaj
ne znaš, ne moreš, ali nočeš morda
pozabiti nekdanjih časov raj?

Oh, ti in svet sta bila mi akorda,
ubrana kakor angelski napev,
ki večni Bog mu sam prečist izvor da.

Pozabi ali ne! Strt je moj gnev.
Umrlo prs je vzdihovanje glasno.
Blesti spoznanja ranega odsev
razumu mojemu tako prejasno:
Globoko sta različna ti in svet.
V življenja službo sem prišel začasno
z nalogo tiho — mislit in trpet.

*

Tatovi moje sreče, ni vam treba
obujati kesanja! Ne, čemu?
Modrosti žar mi je priplul iz neba,
prinesel mojim prsim slaj miru.
Confiteor! Drzan sem bil na sveti,
podoba izgubljenega sinu.
Smehljala se je sreča duši vneti,
in jaz, jaz bil sem mahoma pijan
kot detece v zatohli vinski kleti,
in ljubljjen tudi, koderkoli znan.
A ta naš maček, rusko to »pohmelje«
ne trajata tako samo en dan . . .

To vse boli od radostne nedelje,
po glavi se vrti, srce tišči,
in bridek kes otrobe suhe melje:
Kdo kriv ti je boleznì te? — Sam ti! —

*

Večer jesenski. — Mrzel veter toži
v skrivnostni govorici po vrteh,
zvene le listke trga zadnji roži,
trepetne bilke maje v trdih tleh.

Kako z jesenjo se mi duša sklada!
Odeva črni mrak mi svit v očeh.
Proč, proč je hrepenenja doba mlada,
seleča me od zemlje v lepi raj!
Bila je v zlati vodi sladka vada —
da sladka bi ostala vekomaj!

A hrepenenju niso ure vzete,
le smotra ni, le upa ni nazaj . . .
O svet! Vrag vzemi tvoje vse obete!
O Bog! Solzâ te prosim, le solza,
da gorko se izjokam kakor dete
na razvaline svojega srca! . . .

*

Le še naprej se me ogibajte,
ne mislite, da sem zato užaljen!
Le še naprej me z usti šibajte,
samo da sem s telesom vam oddaljen!

Nekoč spoznate — hemar esetai
da nisem, kakor sičete — pripaljen . . .

Če glas povzdigam, poslušajte vsaj:
Mir ljubi medved, sam se rad ogane,
ljudem nelovskim v stran ali nazaj;
a kdor zada mu krvaveče rane,
on redko strašni smrti ubeži! —
S to zverjo sem, ve duše spoštovane,
enakega imena in — krvi . . .

Epski spevi

Za njim

Zabučal je trobente glas,
vojaki so prispeli v vas,
pred tihi dom stopili moj.
Junak je mlad zavihtel meč
krepko veleč:
Tu, četa moja, stoj!

Obrnil name je oko,
tako ljubo, tako srčno
pozdravil gorki moj obraz,
da njega lepim sem očem, —
zakaj, ne vem,
umaknila se jaz.

Govoril v sanjah je z menoj,
da prvič vidi me nocoj,
da stariši mu mrtvi spe,
da nima bratov, ni sestra,
a da ima za mene le srce.

Prekmalu je posinil zor,
vojakov je odhajal zbor
pred mojim domovanjem spet.
Na okno se oprla sem
in zrla sem
nemirna v mirni svet.

Pozdravil spet je moj obraz. —
In jaz — zakaj ga ne bi jaz!
Oh zdel se mi je tako sam!
Vir solz mi je na lice vrel,
on pa je šel,
Bog vedi, kod in kam . . .

Redovnikova prikazen (*Legenda*)

Redovnik mlad, pobožnega srca
nekoč prikazen je imel pekla.
Razburjen steče brž do bližnjih vrat,
zakliče: »Slušaj, sveti me opat!

Pred mojimi očmi Gospod je zdaj
odprl peklò, pokazal grozni kraj.
Vse res, kar pravi Jezus in že Job:
Zmešnjava, jok, tema, škrtanie zob . . . !

Pa slušaj, kaj zaupam ti vesel!
Stanove razne sem z očmi ujel:
samo nobenega duhovnika,
samo nobenega redovnika.«

Naguba čelo se Egidiju,
ogleda se, če kdo ne vidi ju;
pa de mladeniču čez majhen čas:
»Nikogar nisi videl izmed nas?

Seveda ne, moj dragi Melifluj!
Duhovniki, redovniki, le čuj,
če kateri so obsojeni v peklò,
ne pridejo na vrh, temveč na dno.«

Zdaj in nekdanj

Ob zidu mogočnih palač
počasi koraka berač.
Ob gradu lepote čarobne
utrujen ustavi korak
in lice si v gube resnobne
nabere upali prosjak:
»Bogát in preslavljen od sveta
jaz nekdanj sem vladal ta grad,
zapravi bogastvo in leta,
zapravi življenja pomlad.
Mladost je prešla in sijaj,
gorje mi, gorje mi je zdaj.
Naložil sem vrečo na rame,
nihče se ne zmeni več zame.«
Nad starcem pa nekdo v palači
ob oknu sedi v naslanjači
»Preziral me nekdanj je svet,
a zdaj te dvorane so moje,
in moj je ta kras in sijaj.
Spominjam nesrečnih se let,
gorje mi je bilo tedaj!«

Krog ust zaigra mu nasmeh,
veselje posveti v očeh.
Pod zidom zažene plač
nesrečni, upali berač.

Spomin mrličev

»Kot cvet jesenski mrem in sahnem . . .
Trenutkov nekaj in — izdahnem . . .
A to sem želel mnogokrat:
Ko mine v grobu leta doba,
neviden vstanem naj iz groba
spomina svojega iskat,
spomina, da . . . « Poslednji vzклик,
omahne v smrtni sen bolnik. —

Počiva mrtvec. — Leto mine,
pomladi sonce grob prešine,
nebo usliši vzклик njegov.
Ko mrak večerni svet zagrne,
odpre se gruda zemlje črne,
in duh ostavi kraj grobov,
kot brza luč, kot ptič krilat
spomina svojega iskat. —

Na domu pleše vrsta svatov,
poroka treh slavi se bratov.
Nevestam ženini vele:
»Dom zgrádili smo vam prostoren,
obsuje roj vas slug pokoren,
na vek za vas gori srce!«
A glas ob njih vrši tožeč:
»Med brati ni spomina več!«

Na nebu lunin ščip se bliska,
za milo družba mlada vriska,
vrstnikov rajnikovih roj.
Kot zvonci zažvenkljajo čaše:
»Na srečo dolgo družbe naše,
vesela živi kot nocoj!«
A glas ob njih vrši tožeč:
»Med drugi ni spomina več!«

Objema zemljo noč sanjava,
po zraku duh mrličev plava,
zapušča brate, druge strt . . .
Nad temnim žrelom grobne ječe
v svetlobi mesečni vztrepeče
in se pod cvetni zgrudi prt —
Iz groba kliče v prah razmlet:
»Tako mrličev zabi svet!«

Žal in kes

Ljudje potiskajo v cerkvi ljudi.
Kaj danes-li v svetli se cerkvi vrši?
Poroka!

Za stebrom cerkvenim dekle blede
na ženina motno upira oko
in joka . . .

Pómlad ozarja doline, gore;
pred jamo na grobih dekleta stoje
in raka.

Iz dalje pa mlad se ozira mož
na belo rako, na venec rož
in plaka . . .

Ponočni gost

Mogočen grom je stresal svet,
vihar je zunaj rjul,
od tesnega strahu prevzet
na postelji sem v sanjah čul.

Tedaj nekdo prispe do vrat,
potrka, dé glasno:
»Prišel nocoj sem k tebi spat,
imaš li posteljo mehko?«

S tresočim glasom vzkliknem jaz:
»Kdo si, neznani gost?«
V blazine skrijem svoj obraz.
»Moj dom nocoj ni zate prost.«

»Utrujen sem, premočen ves;
odpri mi vrata vsaj!
Moril te bode več en kes,
če v noč me odpodiš nazaj.«

»Komu odprem naj, to povej!
Odklej te jaz poznam?
Oh pojdi, pojdi le naprej,
drugje poišči miren hram!«

»Nikar, nikar se me ne boj!
Saj sem poznat ljudem.
S teboj govoril bom nocoj
O, ko bi vedel ti — o čem!

Razgovor najin bode dolg,
premislek tvoj globok.
Ko zopet se pogreznem v molk,
ti jokal bodeš kot otrok.«

Poskočim k vratom iz blazin.
»Pokaži svoj obraz« —
»Prišel sem k tebi — tvoj spomin.«
Na postelji vzbudim se jaz.

Mogočen grom je stresal svet,
vihar zares je rjul.
Spomina vročega prevzet,
na postelji zares sem čul.

In bil je najin govor dolg,
premislek moj globok. —
Ko se vihar zavil je v molk,
zares sem jokal kot otrok.

Smrti prerok

V svetišču Velegrajskem kleči slovenski rod.
Solzan ga blagoslavlja pastir njegov Metod.
Zavest mu več ne dvomi — zapustil bode svet,
zato iz prs poslednji privre mu govor vnet:

»Na nebu Bog je sklenil, prestol zasedem nov,
porosil vas je danes moj zadnji blagoslov.
Varujte me, otroci! Ko v tretje sine zor,
sprejme me v svetlo sredo krilatcev božji zbor.

A drugega vladiko ob meni zrete tu:
Duhovnika Gorazda, slovenskega sinu.
Delil je srečno z mano življenja boj in mir,
umeje vas in mene —ljubeč vam bo pastir.«

Poklekne z ljudstvom svetec, obraz obda mu žar;
molitev poluglasna vzkipi mu na oltar:
»Edinost hrani z Bogom in z brati in s seboj,
sijaj ti zvezda sreče na veke, narod moj!«

*

Posrébrilo je jutro Veltávi dvakrat val,
in dvakrat blede mesec nad Moravo je stal.
A ko se za gorami je v tretje dan rodil,
nad Velegrad je orel priplaval temnokril.

V svetnikovo domovje plašan hiti ves rod:
Resničen prerok smrti — izdihnil je — Metod.
Gorazd se vrže predenj, poljubi roke hlad;
mrliču gleda v lice in plaka Velegrad.

Trojni sen

Vse tiho na širni planjavi,
večernica sije zlata;
mrličče po bitvi krvavi
gavranov obkroža jata.

Kozak ubit počiva
med njimi na travi zeleni
Ne diha, no zdi se, da sniva
o mladi, ljubljeni ženi . . .

Vse tiho na daljni stepi.
Dojenec spanka smehljaje,
o materi sniva lepi,
ki lahno mu zibel maje . . .

Nad njim se žena klanja,
in od srca se ji toži.
Strmi na dete in sanja
o boju ljutem, o moži . . .

Vitovčeva smrt

Zapaljena je bela vas,
na sivi skali grad osvójen.
Seljakov jok, vojnikov glas
okrog odmeva v svet pokojen.
Jetniki štirje krvaveči
umirajo v podzemski ječi.

Na grajskem stolpu baš deset
hreščeč vojnikom ura znani,
kar Vitovec, voditelj čet,
ukaže tolpi nebrzdani:
»Goré že davno kresi nebni.
Dovolj. Pokoja smo potrebni!«

Potihne divji krik in spev,
pojema plapolanje zublja:
na dvoru v vrsti in pošev
vojake speče sen poljublja.
Zaman glavar oči zatiska
pred svitom luninega bliska.

Udari polnoč — Tožen jek!
Pošast skoz duri mu priplava:
»O Vitovec, proklet na vek,
zadene kazen te krvava!«
Preteč obseva mu blazine,
obrne se in v noč izgine.

Zajekne Vitovec: »Vojnik!«
Stražar odpahne k njemu duri.
»Čigav je bil ta grozni vzklik,
kdo sem prišel je v pozni uri?«
»Le-to jetničar mi je zinil,
da v ječi je nekdo poginil.«

Glavar oči zatisne spet,
a pridrvi pošast se nova:
»O Vitovec, na vek proklet,
zadene kazen te gotova!«
Preteč obseva mu blazine,
obrne se in v noč izgine.

»Kdo spet mi je grozil, povej!
Ni zvesta, menim, straža tvoja.«
»Vse mirno zunaj je kot prej,
in vse uživa slaj pokoja.
Jetničar le mi je pošepnil,
da drugi že je v ječi cepnil.«

Ko v tretje se pojavi tek
krog mirne postelje pošastni,
in viče glas: »Proklet na vek!«
prestraši se glavar oblastni.
Stražarja hrepeneč pozove,
da v ječi vsem odpne okove.

Odhaja v tretje smrti sel —
čuvaj dvoran k temnic stražniku.
V podzemno stopita globel
rešilca zadnjemu jetniku.
Odkujeta mu že okove —
z gradu obupen glas zarjove.

Čuvaja urno planeta,
na grad v dvorane. Groza tiha!
Ob Vitovcu obstaneta:
Glavar leži na tleh brez diha;
jetnik pa poleg njega mrtev,
drug drugemu krvava žrtev . . .

Haranova želja

Duh pred Harana priplava,
de mu od veselja vnet:
»Haran, tvoja pot je prava,
mimo vseh si čist in svet.

Živi dvajset let v samoti,
moli, svet preziraj ves,
strasti v duši svoji kroti,
bičaj se in budi kes!

Kadar mine let število,
na perotih priveslam,
in naklonim za plačilo,
česar želel bodeš sam.«

Duhu odgovarja Haran:
»Bogu hvala, če sem čist!
Upaj, in ne bodeš varan,
jaz ostanem vedno ist.«

Haran odpove se časti,
rodni svoj ostavi grad;
srčno se upira strasti,
svetnih ni mu mar naslad.

Logov ne, ni vrtov rožnih,
on puščav je tihih gost.
Čita le iz knjig pobožnih,
biča se in ceni post.

Vedno pa besedam onim
pot odpira v srčni hram:
»Za plačilo ti naklonim,
česar želel bodeš sam.«

Dvajset mine let spokornih,
Harana pokliče duh:
»Haran, mož kreposti vzornih,
danes je odprt moj sluh.

Mnogo žêli, žêli pravo,
vse ti dam, kar hočeš le!«
Haran nagne sivo glavo,
tiho misli, glasno de:

»Daj življenja s čašo upa,
dasi je okus gorjup!
Človek ne boji se strupa,
ako s strupom pije — up.

Večno rad tako bi živel,
kakor žil sem dvajset let.
V sladkem upanju osivel —
upati pričnem naj spet!«.

Bere, moli v črni halji,
upov sladko čuti kal.
Duh šepeče v sinji dalji:
»Haran, pravo si izbral!«

Nje slika

Odvel v gradú me staro sobo
upognjen stavec, velih lic,
podobe gledal sem pradedov,
obraze plemskih zrl devic.
Ponos jim seval iz pogledov,
pohlep je stárosti, srepost,
mladosti ogenj in srčnost.
Ob oknu črna je zavesa
pogledom krila mi očesa
najlepšo sliko te dvorane.
Pred njo se sivi stavec zgane
in mračno se ozre pod grad.
Pokaže lehe mi cvetoče
pred gradom poleg nizke kočé,
ki jo objela je pomlad.
»V tej koči deklica je cvela
kot rdeča roža v sončnih dneh,
kot slavec v mraku ljubko pela
na klopi sredi cvetnih leh.
V tem gradu je mladenič sedal
na stol ob oknu mnogokrat,

mladenko lepo z line gledal,
poslušal verno spev krilat.
In vedel ni mladenič, kdaj,
ni vedelo dekcle, zakaj
ljubezen kakor zarja mila
obema v srcih se vzbudila.
Krepko je stopil sin k očetu,
povedal prosto od srca:
,Ni bitja dražjega na svetu,
kot v koči deklica je ta.
Nemir se duši ne poleže,
dokler me zakon z njo ne zveže!
Očetu se razvname srd,
iz prs privre mu govor trd:
,Če zatajiš svoj žlahtni rod,
nevesto táko si izbereš,
ponosne upe mi podereš,
nikdar ne bodeš tu gospod!
Srce je sinu črv napal,
brezupa črv, ljubezni žal.
Venela so dekletu lica,

kot sahne na jesen cvetica.
Hodila je na vrt sedet,
molčale pesmi so nje grla.
Mladenič jo je hodil zret;
obeh je svètla nada mrla.
Tedaj mladenič je kist prijel,
oči na deklico uprte,
na sliki je živo posnel
obraza nje milobne črte.
Ko je završil sliko drago,
dekletovo srce je blago
rešila toge — bela smrt . . . «

Umolknil starec je potr,
potegnil črni zastor s stene,
besede mi še del iskrene:
»Te slike za ves svet ne dam!«
Utrl solzó, na stol je sedel.
Jaz deklico sem zrl in vedel,
da slikal jo je starec sam.

Smrt — nevesta

»Kaj gledaš sanjavo, deklica zala?
Veselo zalivaš gredice, to vem!
Na tihem ugiblješ, katere cvetice
najbolj se prilegajo črnim očem.

Šivilje ti šivajo krilo poročno,
že tretji te čaka v cerkvi oklic.
A jaz ti povem: ne bodeš nosila
ni krila ni venca iz teh cvetic.

Tvoj ženin je včeraj v visoko planino
odvriskal z grajščakom drznim na lov.
Tam gori je našel drugo nevesto,
v dolino ne bode ga več domov.«

Kri šine dekletu v nežna lica,
neverno pogleda ženo in dé:
»Jaz dobro poznam družice planinke,
in mene poznajo dobro one.

Kar ti govoriš mi, bleda neznanka,
tegà ne verjamem, to grda je laž.
Ti nisi hodila po naši planini
in mojega ženina ti ne poznaš.«

»Planinka sem včasih in zopet dolinka,
po mestih hodim in gorskih vaseh,
pri starih in mladih, ubožnih, bogatih,
in znana sem tudi pri — lepih ljudeh.

Hitela sem davi na vašo planino
in tam poljubila njemu obraz.
Kaj mari je meni tvoja zvestoba?
Od danes njegova nevesta sem — jaz.«

Zasmeje se glasno deklica ženi:
»Kako naj te ljubi moj ženin, kako?
On naše vasi je najgorši mladenič,
a tvoje obličje blédo, suhó.«

*

Izgine, ko trenil bi, bela žena,
nevesto objame prečudna žal . . .
Grajščinski logár ji pride povedat,
da davi nje ženin je v brezdno pal.

Sveti kelih

Na Muro temna noč je pala,
objel je griče rase hlad.
V temo štrli nad reko skala,
v temo kipi na skali grad.

Dvorane grajske razsvetljene
iz reke dna žare nocoj,
krog mize težko obložene
pa vitezov piruje roj.

V steklenih čašah žarko vino,
dovtip na ustih, strast v očeh.
V noči temino in tišino
odseva luč, odmeva smeh.

Pred vrsto gostov onemelih,
postavi Završčan tedaj
na mizo z varno roko kelih,
zamaknjen ves v zlata sijaj.

»Vriskajte z mana, drugi smeli!
Obilen je današnji plen;
vi stenski kras ste v cerkvi vzeli,
jaz kelih vzem sem dragocen.

V spomin ostane večer meni,
kot sonce v luči se blišči.
Bojda menihi zaslepljeni
pijo iz njega rešnjo kri.

Če kdaj menih je usta zmočil
zares s krvjo, kaznuj me Bog!
Jaz vina v kelih bom natočil
in pil bom tudi trsni sok.«

Molčeče viteze bojazni
in čut obide nemirú.
A vitez Završčan izprazni
peneči kelih brez strahu.

Temà zagrne mu poglede,
mrtvaški vikne zunaj ptič.
Drhteč se mu telo sesede,
na tleh ne gane se — mrlič.

*

Raz stolp brni polnočna ura,
v dvoranaх vlada noč in mir,
šumi pod gradom kalna Mura,
na oknu vika v noč skovir.

Azma

Abdalmálik sam sedi v šotoru,
sam sedi na mehkem krznu tigre
v Iraku pred lepim mestom Kabo.
Srd mu šviga iz oči ponosnih,
v srdu vójem zbranim kliče svojim:
»Kdaj ukloni se nam drzna Kaba,
kdaj odneha Abdalah poveljnik?
Petkrat že smo zrli mlaj na nebu,
kar se mesto trdno nam ustavlja.
Vse tovore smo zaman prestregli,
vse dotoke vodne zagradili,
naskočili mestno zidje stokrat.
Divni Alah, milosten nam bodi!«
Sel priteče izpod mesta Kabe,
Abdalmálik sluša sla besede:
»Truma ljudstva je ušla iz Kabe,
da se tebi, levji sin, pokloni.
Žeja silna, glad sta jo prignala.
Le poveljnik, govore Kabljani,
ukloniti Abdalah se neče.«
Jezno zopet zakliče Abdalmálik:

»Cela vojska mestni zid obkôli,
v temni noči, v svitu dneva pazi,
da najmanjši tovor ne uide,
da najmanjši virček ne pronikne
ni nad zemljo ni pod zemljo v mesto.
Morda potlej Abdalah odneha.«
Vrsta vojev tiho se prikloni.
iz šotora gre, da zbere vojsko.

Pred visokim gradom v lepi Kabi
zbira hrabri Abdalah meščane,
zbranim resno govori poveljnik:
»Dlje braniti mesta ni nam môči
Glad nas davi, žeja moč nam jemlje.
Dan noben nam ne prinese upov.
Uklonimo se sovragom, bratje,
izročimo jim v oblast domove!
Bili boj smo za pravica sveto,
svojo zemljo, milo last branili,
v svetli raj nas bode prerok vêdel.
A braniti dlje se ni nam môči,

uklonimo se sovragom, bratje!«
Meč odpa še Abdalah si z ledij.
meče strani vržejo meščanje.
Toda Azma, mati sivolasa,
Abdalahu stopi zdaj pred lice.
Glasno sinu starka de stoletna:
»Kaj bojiš se, Abdalah, sovraga,
da golčiš kot grlicam golobec,
brez duhá in mehko brez srčnosti!
Proti vzhodu dvigne meč v desnici,
a levico na srce polóži
in govôri, branil li pravico
meč je tvoj, in govor tvojih usten,
ko naskoke si odbijal z zida,
ko rojake svoje v boju hrabil?
Drugega ti nisi smel braniti,
nego sveto pravo domovine.
Drugega ti nikdar nisi branil.
Mati tvoja, Abdalah, pozna te.
A zakaj, moj sin, bojiš se danes
smrti v boju za domovje, pravo?«

Mêče ostre poberó meščanje,
ogenj švigne v srcu koprnečem
in prešine ude trudnim borcem.
V lice mater Abdalah poljubi,
meč opaše in oklep nadene.
Govori mu mati te besede:
»Kdor želi in slavne smrti išče,
meč samo ga spremlja na bojišče
A z oklepom prsi ne odeva,
ne pokriva s šlemom bistre glave.«
Skozi vrata neprodernih zidov
plane truma na ravan kabljansko.
Abdalah jo v boj poslednji vede
z mečem, a brez šlema in oklepa — —

V mestu hrup, a pôkoj okrog mesta,
vpitje v Kabi, zunaj smrtno spanje,
Abdalmálik vojsko je premagal.
Na razsutem zidu joka Azma.
V nje naročju ranjenec počiva,
v nje naročju Abdalah umira,

v lice mater zadnjikrat poljubi,
njega Azma zadnjikrat objame.
»Častne smrti, sin, umiraš,« de mu,
»Bog ti bode plačal smrtne rane.«
Glavo nagne Abdalah poveljnik
in izdahne mirno svojo dušo.
Azmi majki, starki sivolasi
v blagih prsih takrat srce počí.
Skupaj duši vzplavata junaški . . .

Ob vrnitvi

»Minila je vojna, prišel sem domu;
bodite pozdravljeni, stariši mili!«

»Prišel si domu — a nimaš miru.
Kam precej od naju korak te sili?«

»O stariši moji, saj veste lahko:
Iz bojnega vleče me plesa
tja doli, tja doli,
kjer rože cveto,
ropočejo mlinska kolesa!

Tako se mi zdi, da čujem nje glas,
ki tožno in sladko obenem me vabi:

O pridi, o pridi že k meni v vas,
nikar me, ljube verne, ne zabi!

Kako te čakam, željno, težko!
Iz bojnega vrni se plesa
sem doli, sem doli,
kjer rože cveto,
ropočejo mlinska kolesa!«

»Sin najin, gorje! Pozabi je ti!
In najina vest te smrtno ne rani!
Umrl je mlinar in njega hči — —
pod zemljo spi ob očetovi strani.
Njo, ki si jo ljubil tako srčno,
zastira že črna zavesa
tam doli, tam doli,
kjer rože cveto,
počivajo mlinska kolesa . . . «

»Nikdar, nikdar! Kako zadušim
spomin na njo, kraljico spomina?
Pustite me, stariši, da pohitim
do mlina in h grobu dalje od mlina.
Na grob zasadim naj cvetje novó,
kropim je le z roso očesa
tam doli, tam doli,
kjer rože sahnó,
počivajo mlinska kolesa . . . «

Vzori

V lepem vrtu šeta se Palmira,
žena krasna, slavljen kraljica.
Dve devici stopata na desni,
dve devici stopata na levi,
štiri verne drugarice dvorne.
Dobrovoljno se gospa nasmiha,
brzo teče govor ji z jezika,
liki potok raz prisojno reber.
In trepalnic dolgih črna svila
vodoravno nad očmi počiva.
Pred tolmunom hladnim se ustavi,
lene alge klonijo nad vali,
in med stebli roj zlatic igra se;
hlad prijeten lica ji poljublja.
»Tu sedímo!« zaželi Palmira.
Na kameno klop omahne. »Krasno!
Krasno v hladu sanjati je mirno.
Ali ne? O mrzla, mrtva bitja!
Lamuh, Orza, Kalijat in Lasna,
ali ni na svetu lepo, divno?«

»Da, kraljica naša, sončnolepa,
kakor praviš, res je lepo, divno!«
Vse družice ji vele soglasno —
»Ni res, ni oh, miljene device,«
dé Palmira, »ni res in zakaj ne?« —
Molk objame vrt in mlado družbo.
A kraljica skoro se predrami,
k spremljevalkam ljubo se obrne
in začne jim tiho besediti:
»Nikdar ni na zemlji trpel človek
vedne zime v srcu vse življenje.
Žar ljubezni vsakemu prešine
enkrat vsaj, vsaj enkrat celo dušo,
in ogreje čustva v njenem hramu
sladko, mehko, kot pomladno sonce,
kdo naj dopove — oh tako sladko . . .
Poslušajte me dvorjanke ljube!
Ve pri meni bivate. Med svetom
onih mož ne morete uzreti,
kteri bi vam morda v enem hipu
zanetili rahločutna srca.

Ali v duhu, v tem kraljestvu širnem,
ali v duhu, menim jaz, vsem štirim
vzor soproga se je upodobil,
ki bi strastno ga na vek ljubile.
Kaj bi dala, ko bi znala! Dejte,
kote srca svojega razkrijte,
kakov vzor vas je doslej navdihnil?
Lamuh, no, ti prva pregovori!«
Pač zardi se Lamuh, ali skoro
glavo dvigne in pogumno reče:

»Ni dolga, ni težka naloga,
modrostna kraljica gospa,
podobo razkriti soproga,
ki duh moj za vzor ga ima.

Um velik — tako sem želela
od nekdanj — naj bil bi moj drug;
naj njega modrost bi slovela
na daleč, na sever in jug.

Naj znal bi zjasniti vse tajne
življenja, stvari okrog nas,
naj meje premotril bi skrajne,
kje nehata prostor in čas.

Ob njem bi sedela in mirno
poslušala jasno modrost,
v obzorje strmela obširno,
kjer ne bi živela skrivnost.

Pri njem bi se gostje učeni
reševali dvomov in zmot;
poklanjali tudi se meni,
ko vedla bi k nama jih pot.

Sijalo bi v srcu veselje,
iz srca sijalo v oči —
A kaj mi pomagajo želje!
Na svetu pač takega ni.«

Cvet odtrga si kraljica v travi,
malomarno reče vneti Lamuh:
»Res je, ni ga! Prazne tvoje želje,
kakor megle, ki stopi jih sonce.
In ti, Orza? Hočeš razodeti,
kaj je tebi živo duh naslikal?«
Vzdahne Orza. Glasno jame potlej:

»Ni težka nì meni naloga,
bogata kraljica gospa,
podobo razkriti soproga,
ki moj duh za vzor ga ima.

Modrost je pač lepa vrlina,
a kaj, če le njemu je v čast,
jaz rada bi z možem edina,
enaka — uživala slast.

Želim si bogatega druga,
ki z zlatom premogel bi vse;
dandanes ubožec je sluga,
pa bodi učen ali ne.

Zgradila bi strme gradove
nad bornimi hišami sel,
veslala čez morske valove
do bajevnih, južnih dežel.

Oblečena v dražestna krila,
demante na vratu, rokàh,
čarobno bi z njim se vozila,
kot luna po mirnih vodàh.

Pač vem, da prijateljev dosti
imela bi tudi midva,
pa k nama hodili bi v gosti,
enako častili oba.

Na daleč gojila bi znanje
z učenimi tudi ljudmi —
A kaj mi pomagajo sanje!
Na svetu pač takega ni.«

Smeh zaziblje ustnice Palmiri,
hladno reče Orzi: »Res je, ni ga!
Ničeve so tudi tvoje sanje,
kakor dim, ki veter ga razžene.
Kalijat, še ti razlij pred mano,
čute skrivne, duše valovite!«
In živahno Kalijat zglesi se:

»Jaz tudi naj njega opišem,
prelepa kraljica gospa,
ki davno za vzor si ga rišem
z lehkotnim črtalom duha?

Pred mene bi moral stopiti
krasoten, kot sam polubog,
junak, ki postava ga ščiti,
od temena silna do nog.

Zanj vsako srce bi gorelo,
nanj vsaki pogled bi sijal,
vse »blagor, o blagor« mi pelo,
da mene le on je izbral.

Naj tudi bi nič ne imela,
kot njega — a njega le jaz.
Samotna pri njem bi sedela,
v cvetoči mu zrla obraz.

Vsekdar so v najboljšem mi čisli
narave darovi lepi —
A kaj mi pomagajo misli!
Na svetu pač takega ni.«

In zasmeye glasno se kraljica,
da začuje zvon ki glas odmeva:
»Res je, ni ga! — Dobro si končala
Tudi tvoje misli so pač — misli
brez resnice, hm, in brez telesa.
Lasna, ti si zadnja! Dej, govori!« —
In ponižno dejo rožna usta:

»Jaz tudi? Oh jaz! Ali moram
izpolniti željo gospe?
Da, moram. Najtežjim pokoram
za tebe uklonim srce.

A mojo predrznost odpusti,
še preden obide me kes! —
Pa bodi! Z drhtečimi usti,
kar čutim, povem naj danès.

Moj duh bi od njega ljubezni
ognjene zahteval ognjen,
ljubezni, ki prstan jo zvezni
razvname v dosmrtni plamèn.

Le eden je zame vsemoder,
vsebogati in lep, kakor zor —
iskala ne bom ga nikoder,
kraljica ima ga tvoj dvor.

Kako bi potekal presrečno
ob strani njegovi mi čas,
kako bi ljubila se večno
oproda kraljevi in jaz! — — «

Tesen molk. — Le rahlo dihetanje
dviga prsi lepi mladi Lasni.
Lice klone ji na tla, na travo,
val zapljuska, vzbujen od zlatice . . .
»Lasna!« zdajci klikne ji Palmira.

»O da slehern človek bi na zemlji
toliko le želel v svojem srcu,
kolikor mu možno je doseči!
Malo sreče siplje nam življenje.
Kdor ume vsaj to malost prestreči,
blagorujmo ga! On sam je srečen.«
Sname prstan zlat kraljica z roke,
Lasni da ga, lice ji poljubi,
prime jo za roko. »Pojdi z mano!
Ako ljubi te oproda — tvoj je!«

www.omnibus.se/beseda

ISBN 91-7301-241-6